

Бучко В.В. Водоплавні та біляводні птахи Дністра і Прута. Чернівці: Золоті литаври, 1999. 100 с.

Перечитуючи іноді в орнітологічних виданнях критичні статті на різні публікації, часто задумувався, що ж спонукає людей писати критику? Сам цього робити дуже не люблю і думав, що може й не доведеться. Тим більше не гадав, що об'єктом критики буде робота колеги, до якого я ставлюся з глибокою повагою.

Рівень зоологічних знань мисливців, на яких саме і розрахована ця книга, безперечно залишає бажати значно кращого. Тому ідея подібного видання, та ще й тиражем в три тисячі примірників, повинна викликати лише схвалення, а організаторські здібності автора з пошуку на це коштів – захоплення. Можливо, так воно й було б, якби Володимир Володимирович підійшов до справи як вчений-фахівець, а не як аматор-дилетант.

Непорозуміння починається вже з самої назви. У ріках Дністер та Прут з хребетних тварин водяться тільки риби, лише деякі ссавці та птахи пов'язані з обома ріками трофічними та іншими зв'язками. Птахи ж проживають у **басейні** Дністра та Прута (межиріччя, долинах та ін.). До речі, український аналог російського слова “околоводные” – навколоводні, а не біляводні. Та й до двох згаданих у назві рік слід було б додати ще й третю – Віслу, до басейну якої належить близько 10 % дослідженої території з Чолгінським орнітологічним заказником у центрі, і яка, як відомо, належить до басейну Балтійського моря.

Яскрава обкладинка з художньо виконаними авторськими світлинами безперечно привертає увагу до книги, та чорно-білі ілюстрації всередині дещо розчаровують, особливо після серії кольорових визначників та плакатів, виданих протягом останніх років Українським товариством охорони птахів у Києві та Фондом ім. І.І. Пуза-

нова в Одесі. Використання автором книги чужих рисунків не робить йому честі (навіть при посиланні на їх автора), а використання рисунків без дозволу художника може довести до карної відповідальності і міжнародного скандалу.

Зазвичай у публікаціях, навіть науково-популярного характеру, прийнято наводити хоча б короткий аналіз стану орнітологічних досліджень згаданої території, тим більше, що протягом останнього десятиліття інтенсивні дослідження в цьому регіоні веде понад десяток досвідчених фахівців-орнітологів і приблизно така ж їх кількість досліджувала цей регіон у минулому. Наведення лише особистих даних спричиняє зниження об'єктивності викладеної інформації, а іноді й суттєвих помилок. Наведемо лише один яскравий приклад. Автор пише: “*Колонія [великого баклана], яка існувала на острові БВ [Бурштинське водосховище] зникла внаслідок руйнування острова*”, та великий баклан (*Phalacrocorax carbo*) і далі гніздиться на Бурштинському водосховищі. Колонія переселилася зі зниклого острова на лівий лісистий берег водосховища, разом із колонією сірої чаплі (*Ardea cinerea*). Багато помилок є й у даних по чисельності різних видів на згаданій території, що цілком зрозуміло, бо охопити таку велику площу детальними дослідженнями одній людині неможливо.

У повидових оглядах можна почерпнути багато цікавого, зокрема, з морфології птахів. Наприклад те, що у чепурки (*Egretta garzetta*) є лице: “гола шкіра лица блакитна” (ст. 26); а у широконосика (*Anas platyrhynchos*), вибачте, “зад” (ст. 43), що у деркача (*Crex crex*) “середній палець без кігтя”?! (ст. 55) та ще деякі цікаві нюанси, про які не доводилося раніше чути і читати в науковій літературі.

Не зовсім вдалим є порівняння різних птахів за розмірами з широко розповсюдженими і добре відомими видами, такими як горобець, жайворонок, шпак, дрізд, ворона, крижень, гуска, лебідь. Подібних неточностей досить багато в тексті. Їх можна

було б легко уникнути, взявши за основу для порівняння будь-який з багатьох європейських визначників, а не покладатись на власний досвід.

На превеликий жаль, текст рясніє граматичними та орфографічними помилками і численними русизмами, зупинятися на яких не буду.

Для уникнення перелічених помилок автора, які трапляються у кожного, хто пише праці великого обсягу, існує процедура рецензування. Цікаво те, що Володимир Володимирович скористався цією можливістю. І найдивніше у цьому всьому, що отримав позитивні рецензії. Браво, панове рецензенти!

А.А. Бокотей

**Атемасова Т.А.,
Кривицкий И.А. (сост.).
Орнитологи Украины.
Биобиблиографический
справочник. Вып. 1. Харьков,
1999. 286 с.**

Историю отечественной орнитологии мы, увы, знаем очень плохо. За многие десятилетия как-то ни у кого не доходили руки всерьез этим заняться. Стоит ли удивляться, что фамилии многих ученых прошлого, даже достаточно известных, современному молодому поколению орнитологов говорят не намного больше, чем имена китайских императоров. Поэтому можно только приветствовать выход давно ожидаемого справочника и поздравить его составителей с воплощением в жизнь титанического труда по его подготовке.

Справочник содержит краткую биографическую информацию о более чем 180 исследователях, начиная с XIX в., внесших более или менее заметный вклад в орнитологию. Отрадно, что для отбора персоналий составители не использовали критерии типа “известный” и “не очень”, “профес-

сиональный ученый” и “любитель”. Приводится информация по хронологическому принципу. Включены в книгу и биографии ныне здравствующих орнитологов, которым уже перевалило за 60. Очерки о многих ученых сопровождаются списком их основных публикаций по орнитологии.

Публикуемая информация очень разнопланова – от достаточно детальных биографий до скупой информации в несколько строк. Составители включили в справочник практически все, что удалось собрать.

К сожалению, книга не лишена ряда недостатков, поэтому хочется высказать некоторые пожелания в надежде, что они будут учтены при последующих переизданиях (а они необходимы, потому что тираж справочника мизерный и он уже давно разошелся).

Прежде всего неудобно само построение справочника. При хронологической последовательности биографий в нем отсутствует даже алфавитный указатель (эта оплошность была частично исправлена – листок с таким указателем стали вклеивать в уже отпечатанную книгу). Но проблемы есть и без этого. Материал лучше сгруппировать в исторические или географические разделы, потому что читатель просто “тонет” в потоке информации. Был бы очень желателен также хотя бы краткий исторический очерк развития орнитологии в Украине.

Хотя справочник готовился продолжительное время, сама книга оставляет впечатление сделанной несколько наспех и сумбурно. Текст толком не вычитан, в нем немало опечаток, особенно в библиографии работ на иностранных языках. Современное компьютерное обеспечение, кстати, позволяет без труда воспроизвести специфические буквы немецкого, французского и польского алфавитов, и не стоит их игнорировать. Списки публикаций в одних местах пронумерованы, в других нумерация убрана, но при этом почему-то остались точки, стоявшие после цифр. Подобных казусов можно избежать, сделав элементар-

ную вычитку корректуры. В библиографических списках иногда фигурируют публикации, не существующие в природе. Например, в очерке о Л.А. Бабенко – т. 6 “Фауны Украины”.

Желательно также унифицировать авторство биографических очерков. В книге приводятся как специально написанные для нее очерки, так и перепечатки из других изданий и компиляции. Разобрать же, где идут ссылки на использованную литературу, а где указываются источники при перепечатке, можно далеко не всегда. Часть очерков идет вообще без подписи, остается лишь догадываться, что их подготовили сами составители справочника. Неразбериха также с библиографическими списками. Поскольку они идут всегда после фамилии автора очерка, остается непонятным, кто же их готовил – авторы или же сами составители книги.

В.Н. Грищенко

Микитюк О. ІВА території України: території, важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів.

Київ: СофтАРТ, 1999. 324 с.

Українське товариство охорони птахів видало книгу, яка підбиває певний підсумок роботи орнітологів України за програмою ІВА (Important Bird Areas) з 1994 р.

У загальній частині довідника наводиться опис ІВА програми, критеріїв для виділення територій, аналіз виконання програми в Україні і т. д. Далі йде опис територій. Для кожної з них наводяться: українська й англійська назви; розміщення на картосхемі, географічні координати, область, площа, висота над рівнем моря; критерії, яким відповідає територія; домінуючі біотопи та їх співвідношення; типи землеко-

ристування; основні негативні фактори, що впливають на сучасний стан популяції птахів та екологічну цінність території; національний та міжнародний природоохоронний статус; опис території; природоохоронні об'єкти, що існують в межах ІВА-території; заходи, яких необхідно вжити для збереження її екологічної цінності. В таблиці подаються дані по чисельності видів птахів, для підтримання життєдіяльності яких виділяється дана територія.

Протягом 5 років завдяки фінансовій підтримці BirdLife International проведений великий обсяг польових досліджень: були зібрані матеріали по більш як 400 територіях загальною площею понад 4 млн. га, з них виділено 138 ІВА загальною площею 2,3 млн. га. Більшість із них розташовані на узбережжі Чорного та Азовського морів та по долинах великих річок. Найбільша кількість ІВА виділена в Криму, Дніпропетровській, Запорізькій, Одеській областях.

На жаль, книга по ІВА України значно програє через бідність наведеної інформації. “Телеграфний стиль” викладення у даному випадку зовсім не виправданий. Можна було б подати хоч короткі характеристики описуваних територій, як це зроблено в подібних виданнях з інших країн. Багато наведених даних по чисельності птахів вимагають бодай коротких коментарів. Малюнки М.Ф. Весельського непогано прикрашають книгу, але, як на мене, вільне місце, яке вони заповнюють, краще було б використати з іншою метою.

Деякі території віднесені до ІВА, м'яко кажучи, з натяжкою. Наприклад, ні у Дніпровсько-Тетерівському, ні у Ржищівському мисливських господарствах (Київська область) насправді нема 5 пар орлана-білохвоста (*Haliaeetus albicilla*) – кількість, мінімально необхідна для віднесення території до ІВА категорії А1.

В.М. Грищенко